

Colecție coordonată de Pr. Cătălin Pălimaru

Copertă: Ovidiu Muraru
Tehnoredactare: Pr. Eugen Mera
Corectură: Monica Felecan
Lectură: Pr. Cătălin Pălimaru

Traducere realizată după Élisabeth Behr-Sigel, Lev Gillet, "un moine de l'Eglise d'Orient": Un libre croyant universaliste, évangélique et mystique (L'Histoire à vif), Les Éditions du Cerf, 1993.

© Les Éditions du Cerf, 1993

© Editura Renașterea pentru traducerea de față, 2020

Piața Avram Iancu, nr. 18
RO-400117, Cluj-Napoca
Tel/fax: 0264 599 649
E-mail: editura_renasterea@yahoo.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BEHR-SIGEL, ÉLISABETH

Lev Gillet: un monah al bisericii de răsărit / Élisabeth Behr-Sigel;
trad. din lb. franceză de Ciprian Vidican; tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte Andrei, Arhiepiscopul Vadului,
Feleacului și Clujului, și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și
Sălajului. - Cluj-Napoca: Renașterea, 2020

Conține bibliografie

Index

ISBN 978-606-607-316-5

I. Vidican, Ciprian (trad.)

2

929

ÉLISABETH BEHR-SIGEL

LEV GILLET
«UN MONAH AL BISERICII
DE RĂSĂRIT»

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte Andrei,
Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului
și
Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului

Prefață de Olivier Clément

Traducere din limba franceză de Ciprian Vidican

Editura Renașterea
2020

LIMINAR

Pelerin în Absolut și călugăr în Oraș, legătură vie între lumi diferite care rămâne încă să fie reunite și împăcate după „buna socotință a lui Dumnezeu” (Ef. 1, 9), omul duhovnicesc care își semna cărțile „un călugăr al Bisericii de Răsărit” a străbătut secolul nostru deopotrivă ca un martor lucid, ca un luptător adeseori rănit și ca un credincios: conștient de „dificultățile de a crede ale omului contemporan”¹, cunoscând mușcătura îndoielii, părintele Lev Gillet a asumat, zi după zi, nobilul risc al credinței, care este la antipodul credulității. Întocmai apostolului Petru, evocat adesea în omiliile sale, dânsul „mergea pe ape” care amenințau să-l înghită, cu privirea fixată pe Chipul de lumină: strălucire care i-a luminat nopțile cele mai întunecate.

Drumul vieții „călugărului Bisericii de Răsărit” nu a fost simplu și rectiliniu. Cum scrie el însuși apropo de itinerariul spiritual al lui Vladimir Soloviev, cu care s-a identificat uneori, parcursul său a cunoscut „*corsi și ricorsi*”. Și totuși, în adâncime se arată a fi unul. „Hristos – îndrăznesc să zic – este cel care face unitatea vieții mele și a multelor ei căi”, îmi mărturisea Lev Gillet către sfârșitul vieții sale. Însă pe Hristos cel același, ieri, azi și în veac, Îl percepea totodată ca pe un necunoscut, un *celălalt* mereu de desco-

¹ Acesta este titlul unei conferințe ținute de părintele Lev Gillet la sfârșitul anilor 1950 la Paris, în cadrul Cimade.

perit din nou în nenumăratele fețe omenești purtătoare ale chipului Său.

A reface în gând itinerarul „călugărului Bisericii de Răsărit”, a încerca să-i descifrezi înțelesul, a fost o obligație interioară care mi s-a impus progresiv. Anumite încurajări prietenești m-au întărit în această chemare. „Părintele Lev Gillet ne-a dăruit mult tuturor. Se cade să se știe acest lucru”, mi-a scris un călugăr benedictin făcând ecou unor eminente teologi ortodocși. Și totuși, nu era vorba să dau la iveală o poveste hagiografică, o „viață de sfânt”, în sensul banal al termenului. Pentru mulți dintre noi, bărbați și femei, părintele Lev a fost o călăuză duhovnicească sigură, „instrumentul lui Dumnezeu”, cum se exprimă călugărul benedictin. Dar așa a și fost, deopotrivă în bogăția darurilor sale intelectuale și duhovnicești și în fragilitatea lui umană, în „bunele și relele lui”, în exploziile lui de lumină și în ceasurile de întunecime. Puterea lui Dumnezeu s-a desăvârșit în slăbiciunea sa. Om al dorinței, ne-a antrenat împreună cu el, ne-a unit cu Duhul – *ruah*-ul semiților – porumbelul care îi era drag, către Iubitorul suprem, care este „Iubire fără margini”.

Prima mea întâlnire cu părintele Lev Gillet a avut loc la Paris, în noiembrie 1928. Mă poftise în birouașul pe care îl ocupa atunci, pe bulevardul Montparnasse, nr. 10, sediul Mișcării – Dvijenie – care va deveni Acțiunea creștină a studenților ruși. Parisul, pe atunci, era capitala spirituală a emigrației ruse. Studentă la facultatea de teologie protestantă a universității din Strasbourg, mă înscriesem pentru un semestru la facultatea protestantă pariziană. Prin mijlocirea ei, nădăjduiam să am ocazia să aprofundez cunoștințele mele despre Biserica ortodoxă: o Biserică ce mă atrăgea, atât cât o cunoșteam prin mijlocirea câtorva mari gânditori și a marii literaturi ruse. Sub veșmântul ri-

turilor ei arhaice și în vraja cântărilor ei, o descoperisem extraordinar de vie în cadrul unei denii pascale la biserica Institutului de teologie ortodoxă Saint-Serge.

Epoca era aceea a nașterii mișcării ecumenice, penti-costale și harismatice. Părea să se înfriepe un dialog dificil dar autentic între teologi ortodocși și teologi ai Bisericii ieșite din reforma secolului al XVI-lea. Reprezentanți ai Bisericilor ortodoxe luaseră parte în 1927 la importanta conferință ecumenică de la Lausanne pe tema „Credință și constituție”. Biserica romano-catolică, din pricina unor „vegheți înaintea aurorei”, era absentă. În enciclica sa *Mortalium animos*, papa Pius al XI-lea părea să condamne ceea ce numea peiorativ „pan-creștinismul”. Se putea pune întrebarea: moștenitoare a eclesiologiei Bisericii celei nedespărțite, purificată și vivificată prin încercări în sfera sa rusească, nu ar fi oare chemată ortodoxia istorică să devină matricea unității simfonice a Bisericii reconciliate a vremurilor noi?

Cel puțin așa visam, unii dintre noi. Cu aceste întrebări, cu aceste vise și cu câteva neliniști personale mă duceam eu la preotul ortodox francez. Intrat în urmă cu câteva luni, din convingere, în comuniunea Bisericii ortodoxe, dânsul era în măsură – mi se spusese – să-mi înțeleagă întrebările. De fapt, mă simțeam neliniștită și intimidată. Dar gheața s-a spart repede. Descopeream un om hărăzit cu o imensă harismă a ascultării și a simpatiei și totodată un spirit riguros și lucid, care mă ajuta să văd limpede în mine însămi. Această întâie convorbire a marcat începutul unei lungi prietenii. Abținându-se de la orice prozelitism, părintele Lev Gillet m-a însoțit în timp ce căutam plinătatea eclesială. În mica și amărâta parohie „ortodoxă franceză” pe care tocmai o făurea atunci cu ajutorul câtorva „băieți ruși”, am fost inițiată într-o ortodoxie vie, smerită și evan-

ghelică. Fără să mă lepăd de botez și de harurile primite în Biserica luterană, am fost unită de el cu Biserica ortodoxă.

Relațiile noastre au fost mereu, în mare parte, epistolare. Nu am locuit decât rareori, și pentru perioade scurte, în același loc. Întreruptă între 1940 și 1945, corespondența noastră s-a reluat după cel de-al Doilea Război mondial. Și a continuat până la moartea prietenului meu.

Scrisorile pe care părintele Lev Gillet mi le-a adresat timp de o jumătate de veac – scrisori prin care lua parte la viața mea, îngăduindu-mi totodată să o împărtășesc, într-o oarecare măsură, pe a dânsului – sunt cele care constituie unul dintre temeiurile biografiei pe care am socotit că e de datoria mea să o scriu². Am exploatat însă și alte surse. Recunoștința mea profundă se îndreaptă către cei și cele care mi-au permis accesul la ele.

Doamna S. Gillet-Laurent mi-a încredințat astfel prețioasele scrisori adresate de unchiul său, părintele Lev Gillet, mamei și fratelui său mai mare, Pierre. Călugării de la mănăstirea Chevetogne mi-au deschis cu generozitate arhivele, păstrătoare ale unei istorii căreia Lev Gillet, împreună cu prietenii săi, între care Lambert Beauduin și dom Olivier Rousseau, i-a fost unul dintre actori.

Pentru evocarea slujirii părintelui Lev în Marea Britanie, cu deosebire în sânul Fellowship-ului Sfântul Alban și Sfântul Serghie, m-am putut folosi de „memoriile” – în parte publicate, în parte inedite – puse la dispoziția mea de către d-ra Helle Georgiadis și d-na Joan Rutt-Ford, ca și de diversele mărturii ale episcopului Kallistos Ware și, în fine, de fondul Lev Gillet din arhivele Fellowship-ului. Actualul secretar al acestei asociații, Dr. Gordon Kendal, mi-a pus cu amabilitate la dispoziție fotografiile frescelor

² Aceste scrisori ce îmi sunt adresate sunt semnate cu E. B. S.

din paraclisul în care, timp de treizeci de ani, părintele Lev Gillet a slujit liturghia. Doamna Milița Zernov a evocat pentru mine slujirea părintelui Lev Gillet din timpul celui de-al Doilea Război mondial, cu săvârșirea liturghiei sub *Blitz*. Alte multiple aspecte ale acestei slujiri engleze mi-au fost dezvăluite mulțumită mărturiilor doctorului John Vaccaro, ale d-nei Pegeen O’Sullivan, ale scriitorului Constance Babington-Smith, ale surorii Anna (Hoare), astăzi curajoasă animatoare a unei mișcări de reconciliere care îi apropie pe catolici și pe anglicani în Irlanda de Nord. Le datorez prietenului meu Vassily Frank și domnului Jean-Pierre Schweitzer informații prețioase asupra relației părintelui Lev cu mediile evreiești și iudeo-creștine din Marea Britanie, pastorului Markus Bray-Brooke indicații asupra activității sale în sânul Congress of Faiths.

O prezentare a slujirii atât de bogate a părintelui Lev Gillet în sânul patriarhiei Antiohiei a fost posibilă grație scrisorilor și documentelor care mi-au fost încredințate de către prietenii și fiii săi duhovnicești libanezi: domnii Albert Laham și Raymond Rizk, doamna Emma Khoury, fără să-l uităm pe mitropolitul Georges (Khodr) al Muntelui Liban.

Acestor martori și informatori le adaug cu aceeași grațitudine pe toți cei a căror simpatie m-a susținut de-a lungul acestei îndelungate munci de elaborare: părintele Gareth Evans care, împreună cu soția sa Edwina, a vegheat asupra părintelui Lev în timpul ultimilor ani ai vieții sale, părintele Boris Bobrinskoy, decanul Institutului de teologie ortodoxă Saint-Serge, prietenul meu Olivier Clément, care a acceptat să prefățeze această carte, responsabililor centrului Istina din Paris.

Mulți alții s-ar cuveni amintiți. Să mă ierte dacă nu voi putea, din lipsă de spațiu, să-i numesc pe toți. Nu înseamnă că îi uit.

În ultimul loc, țin să îmi exprim profunda recunoștință, pentru ajutorul și pentru interesul lor, editurii Cerf și domnului Bernard Lauret, director literar, ca și celor care s-au înhamat la ingrata muncă de secretariat: doamnele Anne-Marie Drouillon, Denise Bonfils, Hélène Protteau, Sylvie Mascle și Isabelle Dehoul.

În credincioșia față de duhul părintelui Lev, această mărturie despre el este lucrarea noastră comună.

Élisabeth Behr-Sigel

PARTEA I
TINEREȚEA
1893-1928

CAPITOLUL I
COPILĂRIA, TINEREȚEA
ȘI ANII DE FORMARE

Părintele Lev Gillet era din Dauphiné. Cel căruia îi va plăcea să-și spună „un călugăr al Bisericii de Răsărit” s-a născut de sărbătoarea Schimbării la Față a Domnului, pe 6 august 1893, în Franța, la Saint-Marcellin, reședința arondismentului Isère. I se întâmpla să stăruie asupra acestei particularități provinciale, în care dibuia o prevestire a destinului său de pelerin între mai multe lumi. Fostă provincie imperială alipită regatului Franței abia în secolul al XIV-lea, loc de trecere, geografic vorbind, între nordul și sudul Europei, între Franța, Italia și Elveția, Dauphiné i se părea a avea o vocația ce depășea Hexagonul – în care el însuși, de foarte devreme, s-a simțit înghesuit. Prin oarecare fibre adânci ale sufletului său, acest cosmopolit va rămâne totuși atașat mereu de țarina pe care a crescut și de peisajele copilăriei lui: acelea ale Franței de sud-est, între valea Ronului – drum către Mediterana și către fabuloasele orienturi – și contraforturile Alpilor și ale munților Jura. Un ținut cu oameni întreprinzători, iubitori de libertate, care va deveni, în timpul celui de-al Doilea Război mondial, leagănul rezistenței franceze față de totalitarismul nazist. În această provincie se înscriu drumurile copilăriei călugărului Bisericii de Răsărit, într-un triunghi delimitat la sud de Valence, oraș al bunicilor materni, la nord de regiunea